

Mehmet Eroğlu

2 Ağustos 1948'de İzmir'de doğdu. Ortaöğrenimi İzmir'de tamamladı. ODTÜ İnşaat Mühendisliği Bölümü'nden 1971'de mezun oldu. Aynı dönemde Dev-Genç Davası sonucunda, TCK'nın 141-142 maddesine muhalefetten 8 yıl ağır hapis ve 2 yıl sürgün cezasına mahkûm edildi. 1974 yılındaki genel aftan sonra mühendislik yapmaya ve yazmaya başladı. İlk romanı *Issızlığın Ortası*, 1979 Milliyet Roman Ödülü'nü kazandı. Bu roman, solcu ve antimilitarist unsurlar taşıdığı gerekçesiyle 12 Eylül sıkıyönetim döneminde yayımlanamadı. Romanları ancak 1984 yılından itibaren basılabildi. Milliyet Roman Ödülü'nün ardından Madaralı Roman Ödülü ve Orhan Kemal Roman Armağanı'nı da kazanan *Issızlığın Ortası* ve *Geç Kalmış Ölü*'yü sırasıyla, *Yarım Kalan Yürüyüş* (1986), *Adını Unutan Adam* (1989), *Yürek Sürgünü* (1994) adlı romanlar izledi. Mehmet Eroğlu 1994-2000 yılları arasında senaryo yazımı ve müzik çalışmaları nedeniyle romana ara verdi. Bu dönemin ardından sırasıyla *Yüz: 1981* (2000), *Zamanın Manzarası* (2002), *Kusma Kulübü* (2004), *Düş Kırınları* (2005), *Bellegin Kış Uykusu* (2006) adlı romanları yayımlandı. Fay Kırığı Üçlemesi'nin ilk kitabı *Mehmet* 2009'da, ikinci kitap *Emine* 2011 yılında, son kitap *Rojin* ise 2013'te okurlarla buluştu. Yazarın Gezi Direnişi sırasında geçen *9,75 Santimetrekare* adlı romanı 2014'te, *Mermer Köşk* 2017'de, *Kıydan Uzakta* 2018'de, *İyi Adamın On Günü* 2019'da, *Kötü Adamın On Günü* 2020'de, *Meraklı Adamın On Günü* 2021'de, *Kendi Hayatında Ölme Vakti* 2022'de, *Ruhun Parmak İzi / Varlıklar-I* 2023'te, *Sakin Adamın On Günü* 2024'te, *Son Gezegen / Varlıklar-II* 2025'te, *2010* ise 2026'da yayımlandı. Eroğlu'nun öğrencileri tarafından kitaplarından seçilmiş *Edebi Aforizmalar* (2016) adlı bir kitabı daha vardır. 2022'de Erdal Öz Edebiyat Ödülü'nün sahibi Mehmet Eroğlu oldu. Mehmet Eroğlu'nun senaryo çalışmaları, televizyon için yazdığı dizilerin (*Sızı*, *Issızlığın Ortası*, *Tutku*) yanı sıra, 1996 yılında İstanbul Film Festivali'nde En İyi Türk Filmi ve FIPRESCI (Uluslararası Sinema Eleştirmenleri Federasyonu) ödülleri kazanan *80. Adam* ve 1997 Antalya Altın Portakal Jüri Özel Ödülü ile 1997 Adana Altın Koza En İyi 3. Film Ödülü'nü kazanan *Solgun Bir Sarı Gül* gibi sinema filmi senaryolarını da içeriyor. Ayrıca, Mehmet Eroğlu kendi romanlarından uyarlanan *İyi Adamın On Günü*, *Kötü Adamın On Günü* ve *Meraklı Adamın On Günü* filmlerinin senaryosunu da yazmıştır.

Zamanın Manzarası / Mehmet Eroğlu

© 2026, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ

Yayıncı Sertifika No: 44066

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi'ne aittir. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Editör İsmail Afacan
Son okuma Deniz Dursun
Kapak tasarım Fatih Erol
Sayfa tasarım Gönül Kavak

ISBN: 978-975-10-5016-8

İnkılâp Kitabevi'nde 1. baskı Haziran 2026
Everest Yayınları, 2002 (2 baskı)
agorakitaplığı, 2004-2013 (3 baskı)
İletişim Yayınları 2014-2020 (2 baskı)

Baskı ve Cilt

Euromat Basım Yayın Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.

İkitelli OSB Mah. Giyim Sanatkarları 5A-6A Blok No: 315 K:3
34490 Başakşehir - İstanbul
Tel: (0212) 549 65 85
Sertifika No: 51036

İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel:(0212) 496 11 11 (Pbx)
Faks:(0212) 496 11 12
posta@inkilap.com
inkilap.com

MEHMET EROĞLU

ZAMANIN MANZARASI

 İNKILÂP99.ypl

Kuřak edinememiř nesil ve babam için...

Marlowe, Stein’la konuşuyor: “Doğruyu söylemek gerekirse, Stein,” dedim, “buraya ilginç bir mahlûktan söz etmeye geldim.” İnanmayan, gülünç bir hevesle, “Kelebek mi?” diye sordu. Birden cesaretim kırıldı; garip, derin kuşkulara kapıldım: “Öyle mükemmel bir şey değil sözünü ettiğim,” diye cevap verdim. “Bir insan!”

JOSEPH CONRAD, Lord Jim

Giriş

(Ağustos-2002)

“Mücevher takmamıştı ama gözleri vardı...”

2001 Ocak’ında, geride onlarca ölü bırakan o kanlı olayların¹ ardından, aşk acısı çeken kırık kalbimi uzunca bir süre içkiyle oyaladıktan sonra nihayet kararlı bir yazma isteği edindiğimde, çizgili bir deftere geçirdiğim ilk cümlenin bu olmadığını itiraf etmeliyim.

“Benim kadar acı çekmedikçe Tanrı’ya inanmamı beklemeyin benden...”

Anlatacaklarım, “mücevher”, “gözler” gibi ışıltılı sözcükler yerine, böyle açık bir meydan okumayla başlıyordu. Bu iddialı, saldırgan giriş cümlesini sonradan, ancak –beğenisini esirgemeyen– hoşgörülü bir okurun hayal gücünü kışkırtabilecek bir imgeyle değiştirmemin nedenini, sanırım şu soru açıklıyor: “Bir hikâyeyi hüznü kılan en belirleyici unsur nedir? Konu, kahramanların karakter özellikleri, ilerledikçe olay örgüsünde fark edeceğimiz, kendini yavaş yavaş ele veren ince bir duyarlılık, dramatik ya da trajik unsurların varlığı?” Doğru cevap,

1 Jandarma ve polis tarafından 19 Aralık 2000’de 20 cezaevinde düzenlenen ve “Hayata Dönüş” adı verilen operasyonda 32 kişi yaşamını yitirdi.

bunların hiçbirisi, olmalı; çünkü bir hikâyeyi hüznü kılın şey yalnızca –tekrarlıyorum; yalnızca– sonudur...

Ocakta yazmaya başladığım hikâyenin sonu, –ben olayları henüz kâğıda geçirmeyi tamamlamamışken– on bir ay sonra, aralıkta, –hatırlıyorum: soğuk harıl harıl kışa hazırlık yapıyordu– birdenbire ortaya çıkan dramatik bir gelişmeyle birlikte bütünüyle değişiverdi. Son, başlangıcı belirliyorsaydı, hikâyenin giriş cümlesinin de buna uygun olarak değişmesi kaçınılmazdı. İşte bu nedenle, Tanrı’ya dil uzatan iğneleyici cümle –aslında yazarken sadece eşitlik peşindeydim– yerini, hikâyenin kahramanı olan kadınla karşılaşmamı sağlayan, ilk romanımdan alınmış beş sözcüğe bıraktı: “*Mücevher takmamıştı ama gözleri vardı...*”

Açıklamamı burada kessem! Ama böylesi ketum bir tavır, ilerleyen sayfalarda nasılsa açığa çıkacak gerçek nedeni uzun süre gözlerden uzak tutabilir mi, işte bundan emin değilim. Bu yüzden değişikliğin nedenini şimdi açıklamak, dürüstlük bir tarafa, daha akıllıca olacak: Gerçek neden, bundan birkaç ay önce, haziran başında, İstanbul’dan İzmir’e doğru uçarak yol alan bir arabada başlayan ve aynı gece zeytin kütüklerinin yandığı bir ocağın karşısında sona eren pazarlıkla ilgili: Büyük Yaratıcı’yla yaptığım pazarlıkla...

Tanrı bana, yalvararak ondan istediğim iki günü verdi; ben de ona dil uzatmaktan vazgeçerek, yazdıklarımı en geç 6 Ağustos’ta bitirme sözünü. Bu sözü vermemin kolay olduğunu sanmayın. Sivri dilimi tutma yemininin aslında son yirmi yılımı inkâr etmek ve “Büst” adını taktığım bir psikiyatristle tam on bir ay süren tartışmada elde ettiğim üstünlükten, daha da önemlisi Tanrı’nın ödeyeceği diyetten vazgeçmek anlamına geldiğinin o gün de farkındaydım.

Yazmaya başladığımda, her satırla birlikte artacağını, kalemin ucunda biriktikçe yeni, aldatıcı yüzler takınacağını bildiğim acıya dayanacak kadar güçlü olduğumu düşünmüştüm. Garip, ama gerçek; aslında acısız yaşayamıyoruz. Çünkü bilgi ve gerçeğin asıl kaynağı olan acı, varlığımızın farkına varmamızı da sağlıyor. Bizi sahici kılıyor. Yine de çektiği acıdan daha büyük, daha geniş, daha derin bir acı olmadığını, acının sonuna vardığını düşünenler eğer budala değillerse, Tanrı'nın hayal gücünün benzersizliğinden habersiz olanlardır. Tanrı'nın yıkıcı hayal gücünün yakın tanığı olarak, yeri gelmişken bu gerçeği de hatırlatmalıyım. 10 Haziran akşamında hiçbir şey öğrenmediysem bunu öğrendim diyebilirim.

Anlatacaklarım her şeyden önce bir aşk hikâyesi; içinde üç kişinin yer aldığı, ama yazgılarının kesişmediği, ikili bir çiftin oluşmadığı trajik bir yanılsama. (Aslında yazgılarımızın kesişmediği düşüncesi de bir yanılgı. Böyle sanmamızın nedeni, Tanrı'nın yazgılarımızı birbirine bağlayan düğümü üçümüze de fark ettirmeyecek kadar ustaca atması.) Bu aynı zamanda iyilik ve kötülük hakkında bir hikâye: İyi biri olabilirdim. Sanırım olamadım. Kendim kaldım. Kötüyken özgürdüm, sonra âşık oldum; aşk beni uyumcu ve erdemli biri yapıp çıktı.

Şimdi yazarak kötülüğünden arındırılmış haliyle tekrar özgürlüğüme de kavuşmaya çalışacağım. (Edineceğim bu özgürlüğü kullanacak kadar zamanım olmasa da, bu bana çıkacağım yolculuğa özgür biri olarak başlama fırsatını verecek.) Peki, bir âşık olarak hâlâ erdemli miyim? Bilmiyorum. Karar okuyucunun.

Masalsı bir başlangıcı olan anlatacaklarım, Tanrı'yla aramdaki çekişmenin de hikâyesi. Ona meydan okuyuşumun, Bitlis'in dağlarında kendimi ona eş sayıp, sonra hayal gücünün karşısında varlığımı ve cümlelerimi inkâr ettiğim, sonunda da koşulsuz teslim oluşumun kısa bir özeti.

Son olarak bu, direnişimin de hikâyesi olacak: Yazdıklarım, Tanrı'ya verdiğim sözü tuttuğumun, yazın eşliğinde kutsal bir kıvılcımla yakıldığını bildiğim o ocağın önünde varılan anlaşılanın şartlarına uyduğumun, fiziksel cesarettten öte, yürekli biri olduğumun da kanıtlanması anlamını taşıyacak.

Yüzünde mücevherlerin izine rastladığım –doğrusunu söylemem gerekirse, olaylarla doğrudan hiçbir ilgisi olmayan– kadının ya parıltılı gözlere sahip olmalıydı ya da etkileyici büyük bakışlara.

Kimisi, kadınlarda böylesi bakışlardan hoşlanmaz. Çoğunlukta büyük bakış konusunda henüz bir fikir edinmemiştir. Bu konuda küçük bir ipucu verebilirim: Size eninde sonunda bir biçim verecek, yazgınızı yönlendirecek, hatta benliğinizi yok edecek –ve hikâyenizin sonunu değiştirecek– kadınların mutlaka büyük bakışları olur. Bakışları büyüten o merceğe benzer şeyin, kadınların içlerinde var olan, erkeklerinse asla sahip olamayacakları gizli, dişil bir yetenek olduğunu sanıyorum. Çok sayılmasa da düşüncemin doğruluğunu sınayacak kadar kadın tanıdım. Aslında tanıdım yerine aldatıldım demem daha doğru olur. Ve bir erkek için hiçbir hoca, ihanet eden bir kadından daha öğretici değildir.

Gözler ve bakışlar... Kadın güzelliğinin birbirini tümleyen bu iki niteliği hakkında uzmanmışım gibi konuşmama bakmayın. Derin bir hayal kırıklığıyla biten bir aşk serüveninden sonra, şimdi bile, kadınları karşı konulmaz yapan niteliklerin, soyut ve kavramsal olanlar mı, yoksa somut, gizlenmeden dışa vurulan fiziksel özellikler mi olduğu konusunda hâlâ bir karara varabilmiş değilim. Bu bilmeceyi çözmüş erkekler vardır belki. Ben kendi hesabıma, eskiden de ne zaman bir kadının bedeniyle ruhu arasına sıkışsam, donar kalır, kurtulamaz, arada ezilirdim. Erkeksiz bir evde, aralarında büyümeme karşın,

kadınlar hakkında fikri olan erkeklerden olamadım. Oysa kadınlar kendileri hakkında fikir sahibi olan erkekleri severler; sanırım Sevgi de bu yüzden ayrıldı benden. Onu bir türlü –kendini gördüğü gibi– anlayıp kavrayamadığım için. Oysa sanılanın aksine, kadınlar sürprizi sevmiyorlar, âşıkken sizde en çok istedikleri, kendi gözleri. (Sevgi’nin bana pek çok şey öğrettiğini şimdi daha iyi anlıyorum. Onu hayatımın kadını –ve bu öykünün kahramanı– yapacak kadar sevememiş olmamsa kötü bir şakaya benziyor.)

Göz ya da büyük bakış; konuyu burada noktalıyorum. Zaten önemli olan, yazarlardan çok şairlerin uzmanlık alanına giren böylesi bir ayırım değil. “Mücevher takmamıştı ama gözleri vardı...” Beş sözcükle kurulmuş bu kısa cümle yirmi yedi ay önce hayatımı –hayır, yazgımı demeliyim– kökünden değiştirdi; önemli olan tabii ki bu. Sizi büyüdü olduğuna inandırmak istermiş gibi durmadan tekrarladığım benzetmeyi ne zaman yazmıştım peki? Cevap gülünç, ama gerçek de: Hatırlamıyorum. Cümleye ilham veren kadınla, belleğimin keskinliği arasında hâlâ ince bir tül gerili. Onunla yatmış olamam; çünkü belleğimde bedenine değil, güzelliğinin niteliğine ait –o da oldukça belirsiz– bir resim var. Bedeninden hoşlandığımı kadınları çoğu erkek gibi ben de kolay kolay unutmam.

Cümlelerin dünyaya gelişi büyük bir olasılıkla ’91 ile ’93 arasındaki inatçı dönemime rastlıyor olmalı. O iki yıl boyunca hemen her gün coşkulu bir kararlılıkla, ayakları üstünde durabilen, sağlam ve güzel bir cümle yazmaya çalışıyordum. Savaşın ortasında, iki bin metre yükseklikte, cesetler, silah sesleri ve dondurucu ayazın koynunda bile ara vermeden sürdürdüm bu coşkulu inatçılığı.

O günlerde Tanrı, koruyucu olduğu kadar şehvetliydi de. Yaratıcılığımı sık sık döylediğini hatırlıyorum. Ama asıl ilham

kaynağımın Şeytan olduğunu itiraf etmeliyim. Hayır, ruhumu satmamıştım; Tanrı'nın ilhamını bir kenara bırakıp, uşağının-kini seçmemin nedeni, şeytansı olmayan türden bir yaratıcılığın ahlaki ve sofuca niteliklerinden hoşlanmamamdı. Sonraları, efendi Tanrı beni unutup arkasını döndüğünde, ruhumu yüzlerce içki şişesine doldurarak Şeytan'a uzattım; ilgilenmedi. Kim bilir? Belki lezzetsiz bulduğundan, belki de ele geçirdiği bedenimle yetinmeye karar verdiğinden. (Yeri gelmişken, o günlerde ruhun varlığına yönelik ciddi kuşkular edinmeye başladığımı da söylemeliyim.)

Pek çoğuna yaptığım gibi sonradan üstünü çizmediğime göre, sihirli cümleyi beğenmiş olmalıyım. 23 Mart 2000 tarihinde –hatırlıyorum, günlerden perşembeydi– sorulduğunda, “Evet,” dedim, “cümle bana ait ve onu severim.” Aslında doğru değildi bu: Yazdığım cümlelerle duygusal bağlar kurmaz, onlardan pek akraba edinmezdim. Eğer, “Hayır, hatırlamıyorum,” ya da “Bana ait değil,” deseydim, bugün her şey çok farklı olacaktı. (“Her şey” sözcüğünün iki yaşamı bir kefen gibi sarmaladığını söylemeliyim...) Bazı sözler, önemli ya da güzel olduklarından değil, yol açtıkları sonuçlar yüzünden unutulmaz değiller midir?

Yeni binyıl... Hikâyemizin başladığı tarih olan 2000 Mart'ında bu iki sözcüğü duydukça öğürerek kusmak istiyordum.

İyi hatırlıyorum: Daha birkaç yıl öncesinden başlatılarak, sistematik –ve sinsi– bir hazırlığın ardından büyük umutlarla hepimizin belleğine zorla kazınan bu yeni, sihirli olduğu bile söylenen dönemden benim payıma düşen berbat bir parçaydı. Koparılan onca patırtıya karşın hayatımda hemen hemen hiçbir şey değişmemişti. '94 başından beri karşıma birbirinden farkı olmayan, kötü geçmeye kararlı, inatçı aylar çıkıyordu hep.

Dağlardan deniz seviyesine inmemin ardından altı kötü mart görmüştüm, yedincisi sıradaydı; sekiz aydır içki içmiyordum, bir kadınla sevişmeyeli ise tam on bir ay olmuştu. Neredeyse dört yıldır yazmıyordum; işsiz sayılırdım. Arkadaştan çok yakın bir akrabaya dönüşen Talat'ın –var olduğuna neden inandığını bir türlü çözemediğim onurumu gözetmek kaygısıyla olacak– tretman, senaryo taslağı, ya da düzeltme gibi adlar taktığı küçük işleri bahane ederek her ay elime tutuşturduğu parayla yaşamaya çalışıyordum.

Yeri gelmişken, hiçbir zaman düzenli, hatta tanımlı bir işim olmadığını söylemeliyim. Aslında hayatım boyunca bunu pek umursamadım; çünkü iş dediğimiz biraz da alışkanlık değil midir? Bu arada filme çekilmeyen iki senaryo yazdığımı da belirtmeliyim. Yazmak –yazabildiğimde– yaptığım tek işti...

Sıralarken şikâyet etmeyi âdet haline getirdiğim –galiba bundan hoşlanıyordum– böyle olumsuzlukların yanında küçük iyilikler de vardı hayatımda. İlki, birikmiş kiralari istemeye utanan sevimli, dul ev sahibem: Giriş katında kimsenin sayısını bilmediğı kadar çok muhabbet kuşuyla birlikte yaşayan Mevhibe Hanım iyiliksever bir kadındı; ben de –yorgun gazi rolü oynayarak– bu yaşlı kadının cömert merhametini ayda bir zavallılığım la besliyordum. Kim Güneydoğı'nun karlı, sarp dağlarında vatan için dövüşmüş kahraman bir asteğmeni para için sıkboğaz ederdi ki?

Belki Sevgi'yle ayrılmamızın yıkımıyla, belki de iyi beslenmediğimden, altı ayda altı kilo vermiştim. Feride, yüz hatlarıma marazi bir ifade iliştiren zayıflığın bana yakıştığını söylese de annesinin bu görüşe pek katıldığı söylenemezdi. Katılmak bir yana, Seniha Hanım'ın durumumdan bayağı endişelendiğı, iki günde bir sudan bahaneler yaratarak eve yemek göndermesinden belliydi. Hayatımdaki ikinci iyilik olarak adlandırabile-